ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱԲԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

54ՐԴ ՏԱՐԻ. ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ | ՔԻՒ 9 | 20 ՅՈՒՆՎԱՐ 1907

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երազ մը (Շերբուած)	ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Ինկածնիւր	ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ
«Աշուղք», Յ. Չիւնիրեանց, Յ. Ոսկան	ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Ծովն Արուն ու Ծովը Բուն (Շերբուած)	ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ
Երաժշտութիւնը (Շերբուած)	ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԵԱՉՃԵԱՆ
Գգուանքի Պահ	ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կարկտահ	ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Պատախան Աղվէսի Զայնեակին (Շերբուած)	ՏԻՐԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ
Մեախի Գեսկան Մրցումներուն Արդիւնքը	
Նիչէին Զոհը	
ԼԻՈՆԻՏ ԱՆԴՐԻԷՖ-ի	Ե. Ա.
Նոր Գիրքեր	Ե. Ա.

40 ՓԱՐԱ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

1907

ՊԱՐԳԵՒԱԻՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մասիսի բաժանորդագրութեան մէջ, ընթերցողները օժանդակու համար դրական հրատարակութիւններով, հաստատած ենք նուէրներու պրոմիւմ մը, որ հաճելի ու չահաւէտ առիթ մը կ'ընծայ ըլլալ ամէն ընթերցողի համար: Դիւրա. 1 էն մինչեւ երկու ամիս Մասիսի բաժանորդագրուիլ փութացող ո՛ր եւ է ընթերցող՝ իրաւունք պիտի ունենայ ստանալու երկու գրական հատորներ՝ օրաւան ամէնէն ժամանակակից հրատարակութիւններէն, իրենց ընտրանքին համեմատ:

Այդ հատորներն են

ՅՈՒԼԻՍ ԵՒ.	— ՍԻՊԻԼ	Գին	5	դրչ.
ԵՐՈՒՆԴԻՆ.	— ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ . . .	»	5	»
ԿԻՆԸ.	— ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ	»	5	»
ՆԵՐՍԷՒԱՆԱՀԱ.	— ԻՆՏՐԱ	»	12	»
ԱՆԲԱՆԵՐ.	— Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ	»	5	»
ԼՐԱՒԱՒՈ ՊՆԱՒՐ.	— ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ . . .	»	5	»

Մինչեւ երկու ամիս կը տեւէ պայմանաժամը այն պարզեւատուր բաժանորդագրութիւնէն օգտուելու առիթին, որմէ ետքը բաժանորդագրուողներ չպիտի կրնան նպաստաւորուիլ անկէ: Իսկ անոնք որ փութան մինչեւ այդ պայմանաժամին լրումը բաժանորդագրուիլ Մասիսի, առանց որեւէ բացառիկ վճարման, վերեւի հրատարակութիւններէն իրենց ընտրանքին համեմատ իրաւունք պիտի ունենան ստանալու 10 դրչ.նոց դիրք, զոր Թղթատարի ծախքը (3 դրչ.) մեր վրայ՝ պիտի փութացնենք իրենց հասցէին՝ իրենց բաժանորդագրին առաքման չաջորդ Թղթատարով: Յայտնապէս զգալի է թէ, ամսագլուխի կերպով 13 դրչ.ի գնդ մըն է Մասիսի բաժանորդագրութեան վրայ նուէրի այս դրոմիւմը, զոր հաստատած ենք՝ հնարաւորս դիւրամատչելի և ժամանակակից ընծայելու համար Մասիսի բաժանորդագրութիւնը, և ընթերցողները օժանդակ՝ վերջին ամէնէն փոխառած գրական հրատարակութիւններով:

5 ՕԱՄ. ՈՍԿԻԻ ՊԱՐԳԵՒ ՄԸ

Մինչեւ Յունվարի վերջը Մասիսի որ եւ է մէկ էջին մէջ, գրասեղի մը մէկ անկիւնը պիտի գտնուի քանի մը տողով ծանուցում մը, որ պիտի ծառայէ ընթերցողին ցուցնելու թէ, ինչպէս կարելի է չահիլ 5 Օամ. ոսկեի պարգեւը: Այդ երկտողը գրասեղին մէջէն ճիշդ գտնող և առաջին անգամ հասցէին ներկայացնողը՝ պիտի առնայ 5 Օամ. ոսկի: Երկտողին մէջ ընթերցողը լսուիլն պիտի անգլեկտնայ 5 ոսկին ինչպէս և ո՛րպիսի գանձանման: Ամէն ընթերցող կրնայ չատ դիւրաւ գտնել այդ տողերը գրասեղանեռան մէջէն: Կը բաւէ միայն ուշադիր կարդալ բոլոր գրասեղները:

ՏՕՓԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ, ԹԱՂԱՍԻՄ ՓՈՂՈՑ, ԹԻՒ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ զատ, մանաւանդ տարբեր եւ երկար տարիներէ իվեր կը գործածէ առաջքան, ալիքներու միջոցին, ճամբաներու հիւանդութիւնները, Ղզայլին ախտաբութիւնները, հին եւ նոր գաղիական ախտերը։ Այս վերջին ախտերը՝ առանց առաջքան խառնուրդին եւ նորագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ։ Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր եկս օրէ վերջը։ Շորեքշաբթի օրերը՝ միայն ձրի։ (7—10)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԵԱՆ

Գրասեան անունը՝ կը բաւէ տպահովելու համար գրեթէ ամէն պէտքեր ունեցողները թէ՝ անիկա լրումն է ուղղամտութեան, ճշդապահութեան եւ արագութեան։ Կը բաւէ անգամ մը դիմել՝ համոզուելու դիմաց այս մասին։ Հասցէն է՝ Խօրասանճեան խան., թիւ 33։ (7—10)

PHOENIX ASSURANCE Ld. Co.

"ՖԻՆԻՔՍ"

ՀԻՄՆՈՒԱԾ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ 1782 ԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԿԸ ԳՈՐԾԷ 1869 ԻՆ Ի ՊԷՏՔ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ եւ պահեստի դրամ

Սնգլիական ոսկի 4,218,000

ՖԻՆԻՔՍ ամէն հրդեհի դէմ Ապահովագրական Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ իր պատուաւորութիւնով եւ վճարումներու մէջ իր անմիջական ճշդաբանութիւնով։

ՖԻՆԻՔՍ կ'ապահովագրէ հրդեհի եւ կայծակի դէմ ամէն տեսակ անշարժ եւ շարժուն առարկաները լիիրաւ նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկերութեան նշանաբանը եղած է.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒ։

Ձարդ վճարած է 27,000000 մնդլ. ոսկիէ աւելի։

Ընդհանուր գործակալ Պոլսոյ եւ գաւառներու.

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Վիբալիս խան, Պաճ Օթօլանի մօտ, Գալաթիա

Փոխ գործակալ Պոլսոյ

ՅԻՎԱՆ ԹԻՔԻԼԵԱՆ

Ֆնտգլեան խան

(7—10)

Այս առթիւ Սպգ. Հիւանդասեղի նուագահանդէսին պիտի մասնակցին Օրք. Հրաչուհի և Աբգարիա Ինքսէրճեան։ — Մեծ-Կղզեցիները բազմանք կը յայտնեն եկեղեցիի մը չվերաբերուն։ — Բաբերդի Թագ. Միր.-ի անդամներէն Տեարք Ս. Յովհաննէսեան, Մ. Կարապետեան, Ն. Զաքարեան և Ս. Յարութեան զանազան կը յայտնեն Առաջ. Դէպրզ Վրդ. Իշքանասեանի կրօնական մնաղթութեանը մասին։ — Ինիոն Յարութեցիի մէջ Յունվ. 28ին Չարխափանար Աստուծոյ Մարեան նուագահանդէս մը ալիտի տայ։ — Վաւեր. Մարիաս էֆ. Ուղեւոր 700 տոկի նուիրած է Գառաբ-Քէօյի եկեղեցիին։ — Կամիրան վարդապետ Կոմս Վարանցով Տաշքով Ափեքսանդրոպոլէն հետաքրքրը ուղղած է Ս. Հայրապետին իր էջմիածնի մէջ դառած ընդունելութեանը համար։ «Կրկին անգամ կնաջս հետ չնորհակալութիւն կը յայտնենք Ձերդ Ս. Օծութեան և էջմիածնայ միաբանութեան, մեզ եղած հիւրասէր ընդունելութեան համար։ Կը մաղթեմ որ չատուկ առողջանաք։ Ձեր աղօթքը հայցող՝ Կոմս Վարանցով Տաշքով»։ — Գառաբ-Քէօյի Աբգարեան Վարժարանին նպատակին թատերական ներկայացում մը պիտի արուի, որուն հատոյցին պիտի վճարուի նաեւ Միքայել էֆ. Աբելոպոմոֆի 40 տոկիի պարտեզքը եկեղեցիին։ — Իզմիրի մէջ գանգատ կը յայտնուի եկեղեց. երգեցողութեան անկարգաչնորհութեանը համար։ — Ծանօթ գրավաճառ Յովհաննէս էֆ. Էսկիւեան պանդիսող մը կը խոստանայ չնորհել այն անձին որ կրնայ հատուցանել իր գրատունին գործառնութեանց մէկ թերին։ — Ս. Պատարագքին պաշտօնավարութեան լրանալուն առիթով Պօղոս Նուպար-փաշա Փարիզէն Ն. Սրբազնութեան գրկած է գրասեղանի ջահանման կազմած մը։ — Ծանօթ ազգասիրական Վահան էֆ. Մատթէոսեան ալ վառարար պու-մեհն մը նուիրած է Ս. Պատարագքին։ — Պարախտակէն կը գրէ Սարգիս էֆ. Փէթմեան. «Գիւղիս եկեղ. և դպրոց. տնկերպատան վիճակին վերջ մը տալու նպատակով, Թագ. Միր.-ի մը ընտրութիւն եղաւ և քանէ առաւելութեամբ Թագ. Միր.-ի անդամ ընտրուեցան Տեարք Յ. Քիւթնեղեան, Ա. Տ. Մկրտիչեան, Ե. Սէֆէրեան, Մ. Ծատեան, Գ. Մխալեան. Գ. Կիւրեղեան, Ն. Ազարեան, Կ. Մելքոնեան, Յ. Տէոյեան, Մ. Տ. Կարապետեան, Ա. Բարդաճեան, Ս. Տ. Սահակեան»։ — Մերսինէն կը գրեն. «Մերսինի կրթական գործերը արդահատելի և տնկերպարան վիճակի մը մատնուած էին։ Վերջերս Շահէ վրդ. յաջողցաւ ճարել պէտք եղած կրթական մշակները, և քիչ մը ապահովուեցաւ վարժարաններուն վիճակը»։ — Պիլէճիկի մէջ տեղի ունեցեր է մանկապարտէզի հանդէսը։ Պ. Յ. Մելանճեան ուղերձ մը կարդացեր է թուրք լեզուով։ Պ. Յ. Թազմեանեան և օրիորդ մը՝ ճաւեր արտասաներ են։ — Մարզուանի մէջ կատարուեր է Քրիսթիճեան մրցանակի բաշխման հանդէսը՝ աշակերտանոցին մէջ. ամենէն ալուր չարաղրութիւնը գրոշնեցուն։ Մրցումի մասնակցող 21 աշակերտներէ 4ը մրցանակ չահած են. Պ. Յ. Աբէլեան, Պ. Մ. Իսկէնտէրեան, Պ. Ռ. Պէյլէրեան, Պ. Ա. Աժաէլեան։ Ներկաներէն Պատ. Գ. Ապահատեան, Ն. Էֆ. Խորանեան, Ամերսեան էֆ., Բրօֆ. Վ. Էֆ. Յակոբեան և Ս. Կիւլպէնկեան էֆ. ճաւեր խօսեր են։ Բրօֆ. Յակոբեան և Օզմանեան էֆ.ներուն տասնեակներ նուիրուն վրայ, ուրիչ մրցանակներ հատուցուեր են։

ՐԱՄԻԱ

ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

54ՐԴ ՏԱՐԻ. ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ | ՔԻԻ 9 | 20 ՅՈՒՆՎԱՐ 1907

Վաղը մահուան 35րդ Տարեդարձն է այն Հայ վաղամեռ բանաստեղծին՝ որուն անունը չպիտի մոռնան սերունդները իր բանաստեղծ եղբայրը՝ Եղիշէ Եպիսկ. Դուբեան՝ մեզի ղրկած է այդ Տարեդարձին առիթով գրուած հետեւեալ քերթուածը, մահուան ղժացումին վրայ մելամաղձոտ բանաստեղծին, կրկնապէս յուզիչ մանաւանդ իր եղբօրը գրիչին տակ։

ԵՐԱՋ ՄԸ

(ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿ)

Տարւոյն ամիսն էր Նոյեմբեր,
Ինկն անկողնի մէջ ինւանդ էր...
Ու ես իբրեւ անմիտ տղայ՝
Որ կըրակին հետ կը խաղայ՝
Զուկեցնալով կասկած մը թէ
Մահը մօտէն մեզ կը խայթէ,
Գացի երա՛զս պատմելու,
Ինկն ալ ականջ դրաւ ինլու։
«Եղբա՛յր, ըսի, այս գիշեր ես
«Մեր պարտէզին մէջը, գիտե՛ս,
«Սալորիին վրայ տեսայ
«Զորս պտուղներ հուսկայ հուսայ,
«Սակայն ամօթ չէին սալոր
«Կաճանչ՝ կարմիր ու կէս կլոր,
«Ա յլ երկընկեկ էին տանձեր,
«Կամ թէ այնպէս մը ձեւացեր՝
«Թել կոթերով բիւրեղայինն
«Ադծաթափայլ կը շողային.
«Ամօթամէ մէ՛կը ինկնէրեն
«Փըրթաւ յանկարծ ինկաւ վերեն...»
«Հիւանդ Պետիկը տրտմանոյշ՝
«Մեկնեց երա՛զս չարագոյժ.
«Զորս պըտուղ չո՛ւս եղբայրներես
«Հոլին վրայ ինկողն եմ ես»։

ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ. ԴՈՒԲԵԱՆ

ԻՆԿԱԾՆԵՐ

Սրճատրոն ու պոկուցիչ վայրենավ, հովը կ'ուռնայ, ձիւնի հոծ տա-
րածի մը մաղելով մեայլ ու կկսախուստ երկինքներուն դողչն, առնիք-
ներուն ու վողոյնքերուն վրայ: Սառնային ցուրտ մը՝ որ կը քամուի
յորձանուտ պատանքներէն հովին մըրկոտ կոհակներուն, կը խածնէ դէմքը
անցորդներուն, և մահուան պոռիկ սարսուռով կ'ուռղնակ մարմինը,
հիւանդագին դողի մը նոպային մէջ: Մեռելային սարսուռ մը պրկած
է ամէնքը, ու թոյլ ճերմակ համառօտած դորգերուն վրայէն, դողա-
հար քայլերով, կը չտապին ճամբորդները, վիշերնին ներս առած, որոխա-
լով հարուածներուն առկ մոթուկող հովին, որ աչք կը կուրցնէ և
ականջները կ'ապօսէ, արցունք խլեցնելով բիրերու մէջ:

Բարձրակամար ամեհի պատի մը տակ, թանձր ձիւնի խաւին մէջ
փոս մը ձեւացուցած իր մարմինովը, աղեկ մը նստած կը ճչէ, կը ճչէ
ցուրտէն ու սառնային օդէն կազդուցած իր չրխունքներովը, ուր
բառերը կը չսրնան ու կը մեռնին, դեռ չծնած: Ձեռքերը երկու արուն-
ներուն մէջ սեղմած, ամբողջ մարմինին վրայ կծկուած, դազահար ու
հեծկլտուն, կը ճչէ ան անհասկնալի բառեր, կը թօթովէ ի՛նչ որ իր
մանկական լեզուն նոր սորված է կակազել, կը հեծկլտայ լալագին ու
աղէկէզ այն պզիը, զոր սորվեցուցած են իրեն իր մեծերը: Իր պզտիկ
ճիչը համաչափ յանկերգ մը եղած է իր ճօճումներուն, մչտնջենական,
յարատեւ, անդուլ, որուն եղանակովը ան կը սաստկի դէպի ետ ու
առաջ, մրմռալով ապերասիրաւ այն խօսքերը, զորս չի՛ հասկնար, և
որոնց բնաւորել նշանակութիւնը կ'ապատաղէ ու կը խախտի սխալ-սխալ
իր արտասերութեամբը: Ի՛նչ կ'ըսէ, ինչո՛ւ կ'ըսէ, որո՛ւն կ'ուզդէ իր
խօսքը. —ոչ ո՛ք կը հասկնայ, ոչ ո՛ք կ'ուզէ հասկնալ, ոչ ո՛ք կը
հետաքրքրուի իրմով: Անցորդները, հազչտակ քայլերով, անկատ,
անհնատ, կ'անցնին, իրենցմով զբաղած, առանց ժամանակ ու պէտք
ունենալու ուրիշով զբաղելու, առանց խլելի իրենց զգացումներուն
մէջ ցնցուելու առիթ գտնելու:

Ձիւնը կ'իջնէ ամեհի վախիլներով, ու առնաչունչ հովը կ'ուռնայ,
գալարուելով, պտուտքելով և խոր յորձանքներով զարնուելով պատէ
պատ, քիւէ քիւ, առնիքէ առնիք, իր առջեւը փշրելու մղձաւան-
ջով մը ի՛նչ որ հանդիպի, ի՛նչ որ արգելք ըլլայ իր կատաղի
արչաւին:

Գլխահակ, ինքն իր մէջ ամփոփուած, արդէն վախ ու ալոգուն
մարմինովը կծկիկ մը վերածուած, աղեկը կ'ելլայ, կ'եղանակէ իր
յաւիտենական յանկերգը, չնայելով որ իր ձայնը, ճիչը, աղերսը անլսելի
կը մնան: Իրեն սորվեցուցած են առանձկ ընել, ու ինք, հնազանդ

հագուստ իր պարտականութիւնը, կը տառապի, կ'օրօրուի, կը ճօճի, լրացուցած ըլլալու համար իր դասը, իր մտնկական միամտութիւնով՝ չկրնալով տեսնել թէ՝ որչա՛փ ապարդիւն ու աննպատակ են իր ճիգերը։

Յուբալը խածնել է ամբողջ իր ղեմքը ու մարմինը, ձեռքերը կարկամած են ու տանջուած՝ կիսատ տուած գուլպաներուն և ծակ մուճակներուն մէջ՝ որոնք բացը կը ձգէն սրունքները՝ կը դարձան ապայատակին վրայ, ուր իր մարմինէն ճառագայթող ջերմութեան յետին նչոյլը՝ թեթեւացած է ձիւնոր պղպեղի լոլորչի պատառով մը, որ սակայն նորէն խառ կը կապէ ու կը սկսի լեցուիլ։ Հովը կը կծէ աչքերը, ուրկէ արցունքի մչուական հատը մը կ'ինչնէ, կապուցած, սեւ, ընդարմացած այտերը ծրծլելով։ Սիրտները կը կտրիճանին պլուային չչնկոցի մը մէջ, ու անդադար դող մը կը ցնցէ մարմինը, որ արդէն կը զոլայ հիւանդագին նոպայի մը նմմակայ։ Խազալ ու քայքայիչ հազ մը, առանձին կը ցնցէ իր ոլորիկ, փչուռ, ճղճիմ ու եղկելի մարմինը, քակուելով մինչեւ ոտքնեքուն ու թոքերուն խորերէն։ Հազը կը գրաւէ դինքը պահ մը, կը խեղդէ ձայնը կոկորդին մէջ, կը չնչահատէ, լեզուն ու աչքերը դուրս կը ձգէ, կոկորդը պատռելու աստիճան քակուելով մարմինին ներսերէն, մինչեւ որ անցնի, սասկելով իր դիւթական, ազազուն էութիւնը և ուժասպեկելով։ Յուբալէն ու հարբուխէն, քիթը կը վազէ, ու խլինքի դեղին թանձր կեղտոտ ժապաւէն մը, ըղձակալ առնգերէն, կ'իջնէ տարածուելի շրթունքներուն վրայ ու բերնին մէջ, որուն չուրջը ու կղակին վրայ կը պղկի հոս-հոն, կը թանձրանայ, կը չորնայ, կը խաւիծանայ, ցիր-ցան երիզներով, դարչնիւթէն աիրախառնուած լղճուկութիւն մը ձեւացնելով հոն։ Զզուար լինք՝ կղակը, բերանը, շրթունքները ծեփող ապականութեան այդ գոյութիւնը. միայն, երբ խլինքին դէմը յորդահոս կը լեցուի բերնին մէջ ու երկայն երիզով կը կախուի քիթէն, թեւովը կը չիչխէ իր ցրտահար դունչը, քիչ մը չորցնելով դէմքին վրայ լճացած զազրելի ապականութիւնը խլինքին, սրմէ մաս մը չապրկին թեւին փակած կը բաժնուի, իսկ շրթունքներուն ու բերնին պղկած մասը կը լղմատէ լեզուին ծայրովը, պայն քիթին ի վեր երկարած և պատճնելով բերնին չուրջը...

ԵՆՈՎՔ ԱՐՍԻՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԿՐՊԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՍ

«ԱՇՈՒՂԸ», Յ. ՉԻՆՉԻՐՉԵԱՆ, ՅԱԿՈԲ ՈՍԿԱՆ

Ա.

Թերեւս զարմանաք՝ եթէ ըսեմ թէ ելեւքսէք Քալոըրըմի վրայ գտնուող անշուք խանի մը ո՛չ նուազ անսպառնոյճ մէկ սենեակը իմաստական զարգացման ճչմարիտ վառարան մը դարձած է մեր սերունդին պատկանող չատ տղոց համար։

Կատարեալ Բաբելոն մը այդ սենեակը։ «Անսպառնոյճ» բառը զոր դործածեցի, երբեք չպիտի կրնայ գաղափար մը տալ այն խառնակութեան վրայ՝ որ այդ խանի խուցին դլխաւոր յատկանիշը կը կազմէր, և որ սակայն աւելի սիրելի, աւելի պրաւիչ կը դարձնէր զայն։

Ցեցակեր՝ երկարատեւ ծառայութեամբ հիւծած սեղան մը և քանի մը կաղ աթոռներ միակ կարասիները կը կազմէին այդ սենեակին, և անոնք ալ կորսուած էին դրքերու անթիւ, անհատնում կոյտերու տակ՝ որոնցմով ծածկուած էին նաև պատերուն երկայնքը հատատուած դարակները, որոնց տակ կը սքօղուէր նոյն իսկ տախտակամածը։

Ճչմարիտ պուէիճիսքի խանութի մըն էր, հատատուած տրտակարգ մարդու մը կողմէ որ կրնայ ներկայացուիլ իբր ուշադրաւ ու խնկելի տիպար մը, —լինչ որ դժբաղդաբար այնքան հաղուագիւտ է այդ տագարէզին մէջ։ Մեր գրավաճառները անսիրտ, չհամով ու խաչաղող մարդու համբաւ մը չունած են իրենց համար, հակառակ քանի մը էական պակասներ ներկայացուցիչներ ունեցած ըլլալնուն։ Այս պատուական մարդը՝ կարծես ամէնուն մեղքը մէկտեղ քաւել կ'ուզէր՝ բարութեան, դութի ու սիրոյ գմայլելի դիւցազն մը դառնալու աշխատելով։

Ես աւելի կանուխ ճանչցած էի զինքը, երբ Պոլիս՝ Սուլթան Համամի պողոտային վրայ հատատուած էր բաղորովին համեստ կրպակի մը մէջ։ Այնտեղ՝ մայթին երկայնքը, կը տարածէր իր դրքերը, և իմ ամէնէն սիրական հաճոյքներէս մէկն էր երթալ կենալ խանն ի խուռն չարուած այդ հատորներուն առջեւ, քրքրել ու քրքրել, տող մը մէկէն կարդալ՝ հատուած մը միւսէն, դիտել պատկերները, թղթատել մանաւանդ լրագրի հաւաքածոները, որոնք այնքան յանկուցիչ էին իբր նշխարներ հեռաւոր անցեալի մը՝ որոնք քանի՛ հին ըլլային, այնքան աւելի անձանօթ ու խռովիչ կը դառնային։

Զանոնք չէի կրնար գնել, —դպրոցն անդամ լքած էի դասագրքի սակ չունենալուս համար, — բայց գոնէ բաւական ժամանակ, երբեմն նոյն իսկ ժամերո՛վ, անոնց մանրամասնութիւնը կը վայելէի, անոնց համա-

քով կ'աբբենայի, մի'չտ պրոխս խոսը ունենալով սա վախը թէ մարդը վերջ ի վերջոյ պատ մը պիտի քաշէ իմ անպատուլ հետաքրքրութեանս առջեւ։ Դրքերը սակայն, իմ երջանկութիւնս էին. չէի կրնար անոնցմէ անջատ ապրիլ, և հակառակ վտտուելու անհաճոյ հետանասնութեան, չարունակ ատիթ կը տեղծէի Պոլիս անցնելու։ Ես տակաւին կը յիշեմ թէ ամէն անգամ որ մայթին կը մօտենայի՝ սիրտս կը բաբախէր այնքա՛ն անձկութեամբ, որքան թերեւս ոչ մէկ սիրահարի սիրտ բաբախած է ամէն տեսակ արհատրադին անակնկալներով յղի ժամադրութեանց ընթացքին։

Մարդը բնաւ չէր խօսեր, և ես գոհ էի, ո՛վ գիտէ, թերեւս կ'ապօթէի անգամ որ երբե՛ք չխօսէր, համբառնա՛ր։ Բայց օր մը, այդ լռութիւնը խզեց, ու մինչդեռ մատուռներս՝ դորովալից տարփանքով մը գրքի մը էջերը կը թղթատէին.

—Ինծի նայէ՛, տղա՛ս, հոս չգա՞ս, ձայնեց հետուէն իր պարզուկ սթռտակին վրայէն։

Յանկարծ այնքա՛ն մեծ եղաւ որ գիրքը ինկաւ ձեռքէս։ Դէմս՝ իրեն մօտեցայ, դատաւորին ներկայացող յանցաւորի մը պէս։

—Կը նայիմ որ գրքերը չատ կը սիրես, ըսաւ հայրական չեչտով մը։

Պատասխան չտուի, ոչ իսկ գլուխս բարձրացուցի։

—Ի՞նչ գիրք էր նայածդ, հարցուց միեւնոյն չեչտով։

Կրկին ձայն չհանեցի։

—Դնա բեր նայի՛մ սա գիրքը, յարեց։

Հրամանը գործադրեցի մեքենաբար։ Գիրքը՝ կարծեմ Նչան Պէրպէրեանի հրատարակած Դիւցազուցիք Աշխատութեանն էր։ Առաւ, նայեցաւ պահ մը, յետոյ ինծի երկարեց ըսելով.

—Ա՛ռ, կարդա՛...

Ապշութեամբ երեսը նայեցա՛յ։

—Ինչո՞ւ չես առներ, հարցուց զարմանքով։

—Բայց ես դրամ չունիմ, կմկմացի։

—Ես քեզմէ դրամ ուզեցի՞... ա՛ռ, տար կարդայ, բայց կարդալէդ վերջ նորէն բեր որ ուրիշ գիրք առնես...

Չեմ յիշեր թէ ինչպէ՞ս բաժնուեցայ իրմէ։ Կարծեմ ոչ իսկ չնորհակալութիւն յայտնեցի իրեն, այնքա՛ն չփոթեցուցած էր զիս այդ անսպասելի ընթացքը։

Սակայն երկրորդ անգամուն՝ բոլորովին ընտանեցանք, և անկէ վերջ՝ յաջորդաբար՝ Թրքահայ դրական գործերու և Թերթերու կարեւորագոյն մասը կարդացի, օգտուելով այդ բարեացակամութենէն որ կարծես ուղիղ կը մեծնար քանի՛ ես անյագ կը դառնայի։

Շէնքի մը նորոգութիւնը ղինքը վանեց Սուլթան Համամէն, և ահա եկաւ ելեւքսէք Քալոըրըմ։ Բարութիւնը զոր ըրած էր, անարձագանգ

չէր թողած, և լեզուի հետ չմտա ապաք, մանաւանդ զոլորոցականները, եկած թառած էին իր չուրջը, ինչպէս մեղուներ կը հաւաքուին սիրուած ծաղկի մը բաժակին վրայ։ Գանի՛ անոնց թիւը կ'աւելնար, այնքան աւելի դոհունակութիւն կը զգար, այնքան աւելի կը հրճուէր ու կը խրախուսէր։

Իրարու յաջորդող մէկ երկու անդունդի զարգացման նպատակով այդ անհանգիստ մէջ, ուր ոչ խակ նստելու տեղ կը գտնէինք, որովհետև գրքերը կը խճողուէին անընդհատ։ Բարիքը բաղդարեր կը գտնար, —ինքն իսկ այսպէս կ'ըսէր ժպտելով,— և գործը հետզհետէ աւելի կ'ընդարձակուէր։ Սմին լեզուէ, սմին անասկէ դիրք կար իր քովը. կը բաժնէր որանոց, առանց ակնկալութեան։ Զանազան աղքատ դպրոցական մը որ կարիներ դրամ ընդունիլ առ իրեն՝ առատած գրքի մը համար։ Շատ հեղ՝ քսակը այրի կը մնար, ոչ իսկ իր մեծատուն մեսթարեալներէն մէկը եղող ծխախոտը կրնար գնել, բայց կրկին կ'երթար պարտքի տակ կ'ելլնար և այդ աղոց դրամը կը մերժէր։

* * *

Երբ այս յիշատակները կը քերթեմ, տեսակ մը ապաշանքով միտքս կ'ինայ թէ հազար և աւելի աղոց երջանկութեան առիթ դարձող այդ մարդը կեանքի նաւարեկութեան արկածեալ մըն էր, թէ երբեք չէն ու զուարթ ժպիտ մը չէր զգուած իր հողին։ Զարնուելի բան էր իր միայնութիւնը։ Այնքա՜ն ընկճուած, այնքա՜ն խռովալից և յուսահատ երեւոյթ մը կը տոնար, մանաւանդ այնքա՜ն գանգատութեամբ կը խոկար որ կը տակայինք։ Ով դիտէ ինչ անագորոյն ու անբուժելի վէրքով մը խոցուած էր իր սիրտը որ այդպէս միտակ մնալուն պէս, մեռքը անմիջապէս կը սլանար դէպի իր կեանքին հետաւոր օրերը և անոնց ցաւովը կը տուայտէր։ Մենք կարելին կ'ընէինք միշտ աւելի երկար առնել իր քով մնալու համար, որովհետև մեր ներկայութիւնը պինքը կը զբաղեցնէր, մինչեւ անգամ կը խնդար մեզի հետ. բայց երբ մութը կ'իջնէր և լռութիւն դռները կը գոցուէին, դիտէինք որ հոգւոյն խռովքին անձնատուր եղած է, իր անցեալ վշտերով կը կարծայ։ Ան հաղիւ մնակ մնացած, պատէն վար կ'առնէր fաւնոը, կը նստէր սեղանին առջեւ, կը նուագէր ու կ'երգէր։

Որովհետև աչուկ մըն էր այս մարդը, —և արդէն այդ ախտաղտով ճանչցած էինք զինքը,— մելամաղձութեամբ ու դառնութեամբ օծուած չատ զգայուն տաղեր գրած է, չատ վշտեր ու ցաւեր երգած է։ Իր զարմանալի կեանքին անցեալէն, տակաւին մնայն դիտէինք թէ երբեմն ցորենի վաճառականութեան ըրած և իր բովանդակ հարստութիւնը հրդեհի մը զոհ տալէ վերջ՝ աչուկ թափառիկ կեանք մը պատցուցած է քաղքէ քաղաք, fաւնոը վզին՝ երբ աչխատութեան լուծ մը։ Զինքը աչխարհի հետ կապող միակ կապն էր այդ fաւնոը,

որուն վրայ կը գտըդուբար անպատում խանդաղատանքով մը, և զոր կը խնամէը ու կը սիրէը ա՛յնքան գդուալից կերպով, որքան թերևս մայրեր չեն կրցած փայփայել իրենց ցաւով ու արիւնով դնուած երեխան: Ինչ մարդ, մտքէն կ'անցընէ՞ր արդեօք թէ օր մը իր կեանքին նուաղեւութեան այդ չափին խլեակը, իր միակ արտակիցն ու սիրական ծախելու պիտի ստիպուի՝ պատառ մը չոր հաց ճարելու համար:

Այդպէս կ'անցընէր իր դիշերները, բայց երբ առաւօ կ'ըլլար և անհաւը կը լեցուէր, անմիջապէս կը փոխուէր, կը չէնոար ու կը զատարմանար մեր պատանիի խոլ ու անառանձ քրքիջներուն բռնակոան ազդեցութեան տակ: Եւ ահա յամախորդները իրարու կը յաջորդէին, տատնէն հաղիւ թէ երկուքը դրամ կը ձգէին. վճարողներն ու ձրի առնողները հաւասար գոհունակ կ'ընդունէր ու ճամբու կը դնէր, վերջին երեսն կամացուկ մը յանձնարարելով որ երթէ կրկին դրքի պէտք ունենան, չքաշուին, դան ու առնեն: Ինչ ազնիւ բարերար քան այս դրեթէ անդուգական մեծանձնութիւնը:

***

Բաւը դրկոս տակ եկաւ և արձանագրեցի, բայց կը մտածեմ թէ բարերարութեան թարիճա հաստատելու չափ նիւթապաշտիկ այս ժամանակուան մէջ օձիքիս չը՞ պիտի կապչին և հարցնեն թէ այդ մարդը քանի՞ տակի նուէր ըրաւ որ այդպէս բարերար կը հռչակեմ զայն: Որովհետև հիմա առանց դրամի կարելի չէ՛ եղեր «բարերար» ըլլալ, և դրամ վճարելէն վերջն ալ պէտք է եղեր սակաւի կամ նպաստի տակի վճարել տալէս կամ նպաստս բարերար դառնալու համար: Որչա՜փ հետացեր ենք մեք այն ժամանակներէն՝ ուր Յիսուս աղքատ կնոջ լուման կ'ընդունէը իբր չնորհ ու բարիք, և արտէն, կարօտութենէն բղխած համեստ նուէրը գերազանց կը հռչակէը քան առատորդ հարստութենէ մը առջատուած մեծագումար չնորհները:

Այնչա՜փ ցաւցամոլ դարձեր ենք որ ճչմարիտ՝ յաճախ անշուք ու համեստ երախտաւորները արհամարհելով, հասարակ փառասիրութեան մը սիրոյն արուած տակիի կոչտերու կ'ուզենք յատկացնել մեր երախտապարտութեան բուռնդակ հարկը: Եւ ենթադրել թէ նոյն իսկ մեր վարժարաններուն մէջ՝ այս տեսակ ընթացում մը կը նկերչնչենք այն պղոյ՝ որմոյ մտքին հետ իբր թէ սիրաը և հոգին ալ պիտի կրթենք, աղնուացնենք ու բարձրացնենք!!

Գառատունըչորս տարի առաջ՝ 1863 յուլիսին՝ Ղալաթիոյ Սմիռնա-վերկիչ վարժարանը (այսօրուան՝ կեդրոնականը) Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ դպրոցական հանդէս մը կը սարքէր, ազգին երախտաշունեցուն յիշատակը պատուելու համար: Եւ վարժարանին տեսուչը՝ բարեյիշատակ Սահակ Փափազեան՝ իբր երախտաւոր և՛ առ յաւէտ յիշատակելի մարդիկ՝ իր աշակերտներուն առջեւ կը կարդար հետեւեալ

ցանկը.— Մխիթար արքեպ Սեբաստացի, Դէսրէ պատուելի Տէր Յովհաննէսեան, Գրիգոր պատուելի Փէշտմալճեան, Պաղտասար պատուելի Պալաթու, Խաչատուր վարժապետ Սամաթիոյ, Տիրացու Յարութիւն վարժապետ, Տիրացու Պապա Համբարձում, Թադէոս վարժապետ, Տէր Յովհան Վանանդեցի քերթող վարժապետ, Ռուբէն Անդրէաս Փափազեան Զմիւռնիոյ, Տէր Մարգար Վանանդեցի Զմիւռնիոյ, Մուրատ վարժապետ Նիկոմիդիոյ, Յովհ. Շահինեան վանցի Զմիւռնիոյ, Խաչատուր Պարոխղպանեան՝ չոխագէտ, Յիսուքեան Պօղոս, Դէսրէ պատուելի Չախրատճեան, Նիկողոս Զօրայեան դրագէտ, Ազգ. դպրոցի առաջին հիմնադիր Շնորհք Մկրտիչ ամիրա, Դպրոցական յառաջդիմութեան առաջին ձեռնտու և օրինակ Յարութիւն ամիրա Պէզճեան, Խիւտավէրդի վարժապետ, Թաղիադեանց դրագէտ, Նիկողոս Հովսեան Մեկենաս, Անդրանիկ վարժապետ Սամաթիոյ և Տէր Միքայէլ վարժապետ Սամաթիոյ:

Նոյն ամսուն՝ Փափազեան իր հրատարակած չաքմախերթին՝ ժամանակին մէջ այս ցանկը հրատարակելով, կոչում կ'ընէ ընթերցողներուն որ այդ կարգի ուրիչ երախտաւորներու անունը եթէ գիտեն՝ իրեն յայտնեն: Եւ ահա թէ ինչ կ'ուզեցնէ. —«Վերի ցանկը, սիրելի ընթերցող, ալէ՛կ աչքէ անցուր. և որովհետև ալ քիչ մնածնօթ է, գնա՛ ծերունի գիտցողներուն հարցո՛ւր. անոնցմէ ո՞րը իր կենդանութեան ժամանակը լաւ և դոհայուղիչ պայծառ վիճակ մ'ունեցած է. որո՞ւն և քանիին կենաց վախճանը թշուառութեամբ չէ հասեր: Մեր գիտցածին համեմատ, այն անձերը՝ որոնց յիշատակին այսօր օրհնութեան արժանի կը դանեինք, բաւ որուամ իրենց՝ վարժապետ քիչ չատ երախտիք ունեցած են Ազգին, այն անձերը ոչ միայն իրենց կենդանութեան մէջ աղքատութիւն, տառապանք, անօթութիւն, անհանգստութիւն, հալածանք, նախատինք, ամէն տեսակ անարգանք կրած են ժամանակին Հայերէն, այլև վախճանելնին ալ թշուա՛ռ եղած է, ո՛րը խանի մէջ, ո՛րը հիւանդանոցի մէջ, ո՛րն իր վերջին չունչին՝ ջուր առնող մը չունենալով, ո՛րը բժիշկի օգնութիւն չտեսնելով, ո՛րը հիւանդութեան անկողնոյն մէջ վոխանակ արգահատութեան և օգնութեան՝ անարգանքներ կրելով ամիրաներէն, վերջապէս՝ ո՞ր մէկ թշուառութիւն ըսենք: Ամէն տեսակ տաղնապներ կրող անձինք վարժապետ դասուն մէջ կրնանք գտնել. և այսօր ալ դրեթէ անոնց ամէնուն ոչ միայն գերեզմաններն անյայտ կամ անշուք մնացած են, այլ դէթ անոնց յիշատակին օրհնութեան օր մը նուիրելու անիրաւ ենք»:

Այս խօսքերը բառ առ բառ ըսած էր նաև իր աչակերտներուն, յայտնելով թէ ասո՛նք են ազգին երախտաւորները, թէ պէտք է յարգին անոնց անուններն, նոյն ինքն իրենց բարօրութեան ու պայծառութեան համար: Եւ այդ մարդոյ գրեթէ ամէնքն ալ մտքի ու կրթու-

թեան աչխատասիրներ են, հազիւ երեք մեկնաններ կան, անոնք ալ (ինչպէս մանաւանդ Պէզճեան) երբեք չեն ծանուցած իրենց նուիրատուութիւնները, դրեթէ գաղանի բարիք դործած են, թէեւ հանրային երախտապարտութիւնը, անոնց իսկ ա՛ւելի արձանագրութիւն իրեն ապաջնորդ ունենալու, գացեր գաներ է զանոնք, երեւան հաներ է իրենց բարիքը եւ ըստ այմի պատիւ ու յարգանք սահմաններ է։

Մօտաւորապէս կէս դար առաջ՝ այս ստեղծման վեղեցիկ ու բարձր ըմբռնում մը կը ներշնչէին հայ դպրոցականներուն՝ ազգին երախտաւորներուն նկատմամբ։ Այսօր՝ այդ երախտաւորները այլեւս մոռցուած են, եւ անոնց տեղ՝ անխտրականելի ճարպիկութիւններով դրամի տէր դարձած կարդ մը դավատանք մուրացող հայ կոչերու անունը փառաւորել կուտան մեր դպրոցականներուն։ 1846էն ի վեր՝ բառական առաջ գացեր ենք!!

Հիմայ մանաւանդ որ բարեբարութեան թարիֆա ալ ունեցանք, այս վերջին դասակարդին պատկանող երախտաւորներ ունենալ պիտի բաղխանան անշուշտ, և որքա՜ն բազմանան՝ այնքան մոռացութեան պիտի արուին մխիթարները, ճչմարիտները։ Էհ, ասոնք ալ երախտիք տիեզեր են, աչխատող ու առատաձեռ են, բայց ի՞նչ օգուտ որ փառա չեն առներ։ Թարիֆան անողոք է։ Բարեբար հռչակուելէ առաջ պէտք է բանալ քսակը, նոյնիսկ լա՛յնօրէն բանալ։

Եւ ճչմարիտ երախտաւորներ ու բարեբարներ կան որոնք յաճախ ոչ իսկ քսակ մը ունին։ Անոնց ամբողջ ինչքը չատ անգամ միայն իրենց սիրտն է, —ինչպէս սիրտն էր բովանդակ հարստութիւնը մեր ատրաբաղդ աչուղին,— իսկական անունով Աստուածատուր Թօզալճեան, կարծեմ Զարչանպայի։ Եւ ի՞նչ ա՛ւելի յարգի ու յիչատակելի է՝ քան Սրտին անհատ ու անհաչիւ նուիրումը զոհողութեան բաղխնին։

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

---

*Բանաստեղծութիւնները՝ զոր կը հրատարակենք **Մասիսի** մէջ, Եղիա Տէմիրճիպաչեանէն՝ անտիպ նոր քերթուածներն են խորհրդապաշտ հայկական գրագիտին։*

ԾՈՎՆ ԱՐԹՈՒՆ ՈՒ ԾՈՎԸ ՔՈՒՆ

Ալեակն ըսաւ ճաւակին
Հովն ինձ ճերմակ փրփուր՝ աս
Տայ ինձ ճերմակ առագաս.
Կ'ըլլանք աղուոր որպէս կին։

Անհով վրսեմ չ'ընի սակայն.
Ընկերն յարժամ հով եւ ծով,
Դու կ'ընթանաս թեւնակով,
Իսկ ես կ'ըլլամ ովկեան։

ԵԳԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

"ՄԱՍԻՆ„Ի ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ՄԱՍԻՆի բացած Դրական պարգեւաւոր Մրցումները, նպատակ ունենալով վարձատրել իւրաքանչիւր լաւագոյն բանաստեղծութիւն մը եւ ամենեն յաջող բարգմանութիւնը Արեւելի ձայնեակին, արթնցուցին հետաքրքրութիւն մը, գրասէր հասարակութեան ամեն դասակարգերուն մէջ, եւ ողջունուեցան համակիր ընդունելութիւնով մը: Դաւառեն եւ Պոլիսեն ստացանք բազմաթիւ պատասխաններ Մրցումներուն: Իւրաքանչիւր բանաստեղծութեան պատասխաններուն թիւը կը հասնի 63ի, 38ը գաւառեն ու 25ը Պոլիսեն. իսկ Արեւելի ձայնեակին բարգմանութեան պատասխաններուն թիւը կը հասնի 52ի, 19ը գաւառեն ու 33ը Պոլիսեն, երկուքն ալ ծանօթ բ՛ անծանօթ գրիչներէ: Բնական է բ՛ անոնք ամենքն ալ չենք կրնար հաւասար յաջողութիւն մը մարմնացնել: Խմբագրութեանս մէջ անոնք ամենքն ալ ուշադիր եւ անկողմնակալ կերպով ննջուելով, անոնցմէ բացարձակ առաջնութեան արժանիով մրցանակներուն արժանի դատուեցան՝ Պոլիսեն

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԵԱՉՃԵԱՆի

բանաստեղծութիւնը՝ իւրաքանչիւր բանաստեղծութեան Մրցումին մէջ. եւ, դարձեալ Պոլիսեն Տիար

ՏԻՐԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆի

բարգմանութիւնը՝ Արեւելի ձայնեակին հայացոյցի Մրցումին մէջ: Երկու մրցանակաւորներն ալ անծանօթ են մեր մամուլին, բայց իրենց հերթուածներուն յաջողութիւնը, ինչպես պիտի դատեն ընթերցողները, արդէն մարզուած գրիչ մը ենթադրել կուտան իրենց մէջ: Պիտելի է որ՝ իգական սեռէն ներկայացուցիչ մը կը յաջողի առաջնութեան տիրանալ, հակառակ անոր որ՝ գեղեցիկ սեռէն գրականութեան մշակումին նուիրուած դէմքեր անհամեմատ կերպով պզտիկ թիւ մը կը կազմեն: ՄԱՍԻՆի ներկայ թիւով կը հրատարակենք այդ երկու բանաստեղծութիւնները, շնորհաւորելով անոնց պսակաւորները իրենց յաջողութեանը համար: Իրենց մրցանակները՝ իւրաքանչիւր բանաստեղծութեան համար՝ Նուպարեան Ֆրանսահայ Բառարան մը, եւ բարգմանութեան համար պատի գեղարուեստական զարդ մը՝ կը խնդրուի խմբագրութենս ներկայանալով ստանալ, ուր առիթը պիտի ունենանք նաեւ անձնապես սեղմելու իրենց ձեռքը, շնորհաւորելով:

Հանդիպով կ՛արձանագրենք բ՛ խմբագրութեանս յատկացուցած Մրցանակներէն Նուպարեան Բառարանը հասած է իւրաքանչիւրին անձնուիրաբար նուիրել ծանօթ Թրամաճառանոցին Տնօրէն Պօղոս Էֆ. Պալեցի, որուն մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ՄԱՍԻՆի ձօնած իր համակրութեան ու բաջալերութեան ցոյցին համար, ինչպես ծանօթ գրող Տիար Հրաչ Նազարէթեանի, որ նոյնպես իւրաքանչիւրաբար կը նուիրէ Արեւելի հերթուածին մրցանակը, գեղարուեստական զարդը:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յնորհով ապրող հոգիներն ամէն
Արբշռութիւններու կ'առաջնորդեմ ես,
Անոնց յոյզ կուտամ, ալացիներ պէս պէս,
Ու վերացումներ որոնք միշտ կ'օրրեն:

Արբշռութիւններու կ'առաջնորդեմ ես,
Շոքէնի հոգին խնկելով վերէն.
Ու վերացումներ որոնք միշտ կ'օրրեն.
Սարսուռի ձիւնը կը տեղամ կարծես:

Շոքէնի հոգին խնկելով վերէն,
Բնութեան տարերն իսկ կը զգան անտես.
Սարսուռի ձիւնը կը տեղամ կարծես,
Երկինքի կապոյտ բարձրութիւններէն:

Բնութեան տարերն իսկ կը զգան անտես
Ներդաշնակութեանս բրտումներէն,
Երկինքի կապոյտ բարձրութիւններէն
Լոյս կը ճոռոմեմ վառ շողերուն պէս:

Ներդաշնակութեանս բրտումներէն
Բերթողն իր երգը կը ձիւսէ այսպէս,
Լոյս կը ճոռոմեմ վառ շողերուն պէս:
Յաւի կեանքերուն վրայ յամրօրէն:

Բերթողն իր երգը կը ձիւսէ այսպէս,
Հեծեծանքներուս բոլոր վանկերէն,
Յաւի կեանքերուն վրայ յամրօրէն
Էլsorատոյի շաւիղն կը տեսնես:

Հեծեծանքներուս բոլոր վանկերէն,
Սամէնի ձայնը կ'երգէ սիրակէզ,
Էլsorատոյի շաւիղն կը տեսնես,
Մղձաւանջներու ամպին վրայէն:

Սամէնի ձայնը կ'երգէ սիրակէզ
Մեղեդիներով լեցուն տարօրէն,
Մղձաւանջներու ամպին վրայէն
Անուրջ-ծաղիկներ կը թափթփեմ ես:

Մեղեդիներով լեցուն տարօրէն
Քու միտդ, ընթերցո՛ղ, միսթիք, յուսակէզ,—
Անուրջ-ծաղիկներ կը թափթփեմ ես,—
Կը հետացնեմ մութ տաղտուկներէն:

Քու միտդ, ընթերցո՛ղ, միսթիք, յուսակէզ,
Դաշնակութեանս միջոցով նորէն,
Կը հետացնեմ մութ տաղտուկներէն,
Հմայելով զայն յաւիտենապէս:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԵԱՉՃԵԱՆ

Գ.—

ՆԻՁԷԻՆ ՋՈՀԸ

Բաւական էջեր կարդալէ հարը Աչպես Խօսեցաւ Զարաթուսթրաէն, Սէրժ Բեթրովիչ զղայ թէ, իր կեանքին ալքամուլխն մէջ՝ ալեւ մը ծագած էր։ Սրեւ մըն էր ան, որ վայլ ու չերմախիւն չունէր. զուարթ սեռարան մը չէր լուսաւորեր ան, այլ ախուր, ցուրտ ու դաժան անապատ մը, —Սէրժ Բեթրովիչի կեանքը և հոգին։ Ի՞նչ որ ալ ըլլար, լոյս էր ան, և՝ան կ՚ուրախացնէր Սէրժը աշխարհի մէջ ո՛ր և է բանէ աւելի։ Այդ առուն, Նիչէն չա՛տ քիչ ճանչցած էր Ռուսիոյ մէջ. տակաւին ո՛չ գիրքերը և ո՛չ ալ թերթերը կը խօսէին անոր մասին։ Եւ այն խոր լռութիւնը, որուն մէջ կը մնար «Զարաթուսթրա», իր խօսքերը կենսական, հզօր ու անկեղծ կը դարձնէր, երբ թէ անոնք երկինքէն կոհակ ըլլային։ Սէրժ Բեթրովիչ չէր գիտեր թէ ո՛վ էր Նիչէ, ծո՞ր էր թէ երիտասարդ, կ՚ապրէ՞ր թէ մեռած էր. չէր մտածեր ասոր վրայ. իր առջեւը կը տեսնէր կոմիք գիր՛ուն խտացուցած մխիթիք ու խոժոռ կերպարանքներ հագած խորհուրդները, և այդ խորհուրդները, փրցուած այն ուղեղէն՝ որ գանոնք յղացած էր, մերկացած այն բոլոր երկրային պատասներէն՝ որոնց կ՚ընկերանար անոնց ծնունդը, իրեն համար կը դառնային աստուածային ու յաւիտենական։ Զօրաւոր հաւատքով երիտասարդ քարոզիչի մը պէս, որ սիրացած ըլլայ երկար տարի սպասուած աստուածային չնորհին, Սէրժ Բեթրովիչ ամէնէն կը ծածկէր անոր նոր վարդապետութիւնները, և կը տատամսէր, երբ արբանեակ ու բիրտ ձեռքեր անոնց դպչէին։ Նօվիքոֆի ձեռքերն էին տարօր։

Երբեմն, գիշերը, երկու բարեկամները ընկերովի թարգմանելէ հարը քանի մը էջեր, Նօվիքոֆ կը սկսէր խօսիլ։ Նայած սեղանին առջեւը, իրը թէ բեմը եղած ըլլար, կը խօսէր բարձր և յստակ ձայնով մը, տարակ տարակ վերտառնելով ամէն բառ, չմոռնալով ո՛չ չեչտերը, ո՛չ դադարները։ Սակայն նետուած գնդաձեւ ճակատով իր խոշոր գլուխը՝ վալիւռան գնդակի մը կը նմանէր. հաստ ու կարճ էր վիզը, դէմքը միշտ ժպտուն, և, երբ Նօվիքոֆ բառն յուզումի մը մատնուած ըլլար, իր խոշոր մը բացուած երկու ականջները կը կարմրէին գեղին գնդասմուղի մը գնդակին փակցուած երկու ծիրանեգոյն քուրջերու պէս։ Կը խօսէր Նիչէի հակահայրերուն, իր վարդապետութեան առնչութիւններուն վրայ դարուն անուանական և ընկերային հոսանքներուն հետ. կը հաստատէր թէ Նիչէ երկու դար առաջ ծնած էր իր անհատականութեան հիմնական վճիռին հետ, որ կը խտանայ սա բառերուն մէջ. «Կ՚ուզե՛մ»։ Երբեմն կը ժպտէր Նիչէի դերձին մատակարարին ձեւովը, որ արուեստականութիւն մը կը թուէր, և Սէրժ Բեթրովիչ զո՛ւր տեղը

կը ճղնէր անոր յիշեցնելու խօսքին ծայրը։ Նօվիքոֆի դատավճիռները չատ սրամիտ կը թուէին իրեն. դիտէր թէ ինք երբեք չպիտի կրնար առանց խօսքեր ընել, թէպէտ անոնք ճշմարտութեան չէին համաձայներ։ Կը կարծէր Զարաթուսթրայի խօսքերը բարեհամբոյր ուղեկից, բայց երբ կ'ուզէր անոնց վրայ խօսիլ, տկար ու տափակ բառեր միայն կը գտնէր, բաղդատելին տարբեր իր ըսել ուզածներէն։ Ան առանց կը լռէր, բարկացած իր ուղեղին ու լեզուին դէմ, որ անկարող էին ղինքը գոհացնելու։ Բայց երբեմն, Նօվիքոֆ, յափշտակուած Զարաթուսթրայի ճառերուն ներդաշնակութենէն, լռելեայն հակցուած խօսքերու ազդեցութենէն՝ կը գրաւուէր, և յանակ ու ուժեղ ձայնով մը կը ճառախօսէր, և Սէրժ Բեթրովիչ երջանկութեամբ կ'ունկնդրէր անոր, ծուած իր դաժան տափակ գլուխը. ու խրատքո՜չիւր բառ կը քանդակուէր այդ թմրած ու բիրտ ուղեղին մէջ։

Սէրժ Բեթրովիչ չգիտցաւ ճշդապէս թէ ո՛ր վայրկեանին դադրեցաւ քննելէ խաղաղօրէն՝ իրողութիւնները և համակերպիլ անոնց։ Կարծես բռնկցուցած ըլլար տակառ մը վառօդի մէջ թաղուած պատրոյգ մը և չգիտնար թէ հրդեհումէն առաջ մնացա՞ծ էր ան. գիտէ՛ր տակային թէ բռնկցուցած էր զայն։ «Գերմարդ»ին (surhomme) տեսլերեւոյթն էր ան, այդ անվրկանալի այլ մարդկային էակը, որ իրականացուցած է իր միտքին բոլոր հնարաւորութիւնները և որ ճշմարտապէս տէր է ուժի, երջանկութեան և ազատութեան։ Այդ արտասովոր տեսլերեւոյթը աչքերու և սիրտին համար ո՛րնչափ որոշ էր որ՝ կը տառապէր ցնէր զանոնք, բայց տարտամ ու անորոշ էր իր չրջապատներուն մէջ, միանգամայն հրաշալեան ու անմատչելի, պարզ ու իրական։ Սէրժ Բեթրովիչ իր կեանքը կը քննէր այդ չողչողուն լոյսով, և ան իրեն կը թուէր չահեկան ու նոր, հրդեհի մը լոյսով ընդհնչմարուած ընտանի դէմքի մը պէս։ Եթ ու առաջ կը նայէր, և ինչ որ կը տեսնէր՝ կը նմանէր երկայ՛ն պրտանգքի մը, նեղ ու մթաստուեր, զուրկ օդէ ու լոյսէ։ Իր հետեւը, պրտանգքը կը կորսուէր անժպիտ մանկութեան մը դժխեմ յիշատակներուն մէջ, դէպի առջեւը, կը խեղդուէր նման ապագայի մը կիսաստուերին մէջ։ Ու պրտանգքը ո՛չ մէկ յեղաշրջում ու անակնկալ դարձուածք կը ներկայացնէր, արեւին կողմը բացուած ո՛չ մէկ պատուհան, ո՛չ մէկ ելք՝ որ առաջնորդէր անոնց քով, որոնք կ'ապրէին, կուլան ու կը խնդան։ Սէրժ Բեթրովիչի չուրջը, ամէն կողմէ, կը յածէին ազօտ ստուերները անժպիտ ու անարցունք մարդոց, որոնք կը ծռէին գլուխնին լուռ ու մունջ, թշուառ արարածներ որոնց եղկելի կեանքը անդունդ հեգնանք մըն էր։

Որչափ առանց որ Նօվիքոֆ Մոսքուա էր, Սէրժ Բեթրովիչ միեւնոյն գործով զբաղեցաւ ամէն օր. ինքզինքը կը բաղդատէր բարեհամբոյր հետ, որուն մէջ կը կարծէր տեսնել «գերմարդ»ին մէկ նչոյլը։ Կը քննէր

իր պէմքը, իր չարժումները և մտածումները. կը կարմրէր երբ Նովի-քոճի կը նշմարէր այդ սխմար բայց ուշադիր ընտանիները: Գիշերը, Սէրժ Բեթրովիչ ակռան կուտար իր քնացող բարեկամին հմայուի ու անուշ երազներ, և ինքզինքին կ'ըսէր թէ ան իրեն պէս չէր չնչուի: Ան ատեն, այդ քնացող անձը իրեն կը թուէր առեղծուածային, անծանօթ. արդէն ամէն բան խորհուրդ էր. Նովիքոճի խոր չնչառութիւնը, պահլուն ծալքերուն տակ պահուտած մտածումները, և նոյն իսկ իր ծնունդը: Սէրժ Բեթրովիչ չէր կրնար ըմբռնել թէ մէկ երդիքի տակ կրնան պահուիլ երկու մարդիկ՝ որոնց ամէն բանը տարբեր ըլլալ, —կեանքը, ինչպէս մտածումները:

Սէրժ Բեթրովիչ ցաւ չզգայ ուրիշին, երբ Նովիքոճի Մոսքուա զրկուեցաւ: Հանդիսաւոր այն քանդչդոտ ժամերը զոր Նովիքոճի անցուց՝ իր ծրարները պատրաստելու համար, առնելոյն արագօրէն, և երկու ընկերները դարձեր կոյտրան: Չէին դիմագրած, որովհետև չատ դրամ չէիր:

—Պէտք չէի քեզի ներչէ ասլ, ըսաւ Նովիքոճի, այն արտահայտակեալ քաղաքավարութիւնով՝ որ յատկանշական կազմերէն մէկն էր իրենց բարեկամութեան և զոր չէին երբեք մոռնար, նոյնիսկ երբ խմած ըլլային և գարեջրախանութեան պէս պղտոտային ծառերը մագ ցէին:

—Ինչո՞ւ, Նիքոլա Կոխկոչկինիչ:

Նովիքոճի չպատասխանեց, և Սէրժ Բեթրովիչ ահկյուց.

—Զեռնամ բանդ սր, չեմ կարծեր թէ պիտի ուզեմ չատ աւազները երթալ այդ դիրքին: Կը բաւէ:

Մեկնումի նշանը հնչեց:

—Լ՛, մնաս բարո՛վ:

—Պիտի գրե՞ս ինծի, հարցուց Սէրժ Բեթրովիչ:

—Ո՛չ, թղթակցիլ չեմ սիրեր: Բայց դո՛ւն՝ պիտի գրե՞ս ինծի:

Վայրկեանի մը վարանումէ ետքը, խենթ ու խելառ պատուհասան, չպիտնալով թէ քանի՛ համբոյր պէտք էին փոխանակել, և Նովիքոճի մեկնեցաւ: Ան ատեն, Սէրժ Բեթրովիչ մտաբերեց թէ ի՛նպիսի և երբ ատենէ կը սպասէր այն օրուան, երբ Նիչէին հետ մենակ պիտի մնար, և երբ ո՛չ մէկը պիտի խանգարէր դիրենք: Եւ երթա՛, այդ օրուընէ, ո՛չ մէկը խանգարեց դիրենք իրենց լուռ սրտակցութեան մէջ:

Սէրժ Բեթրովիչի կեանքը փոխուեցաւ արագօրէն իր սրտաքին ձեւափոխութիւններուն մէջ: Դադրեցաւ յաճախելէ դասընթացքներուն և քիմիապանական աշխատանոցներուն. մէկդի դրաւ այն ուսումնասիրութիւնը զոր սկսած էր «ճարպային չրանիւթներու և հանիմային չրածխատներու բաղդատական յատկանիշներուն» վրայ: Ա՛լ այցելութիւն չտուաւ իր ընկերներուն և ա՛լ չերեւցաւ հաւաքումներուն

մէջ։ Գիշեր մը, մեծ խումբով ուսանողներ հանրատուն մը գային. հոն հանդիպեցան Սէրժ Բեթրովիչի, որ հարցած չէր, սովորականին հակառակ։ Առաջուան պէս, կարմրեցաւ՝ երբ հեռը լսկան, և օղիէ յարբեցնալով՝ սկսաւ երգել և խօսիլ Զարաֆուսթրայի տեսակ մը խռպոտ ձայնով։ Յետոյ լացաւ, անուսումնասիրութիւններ ըրաւ, ընկերները ապուշ կոչելով և յայտարարելով թէ ինք «գերմարդ» էր։ Այս չհասասկութիւնն էին հարը, որ խնդուքը գրգռեց բոլոր համալսարանականներուն, Սէրժ Բեթրովիչ կատարելապէս խաւարեցաւ ժամանակ մը։

Երբեք, ծնելէն ի վեր, այս ոգուն գլուխը չէր աշխատած սկիզբի յամառութիւնով՝ արչալոյսի այդ երկար պիչերներուն ու կարճ ցորեկներուն։ Իր անտրիւն գլուխը չէր հնազանդեր իրեն, և հո՛ն՝ ուր ճշմարտութիւնը կը փնտռէր, բանաձեւներ, խօսքեր և հինցած կարծիքներ միայն կը գտնէր. տգեղած, յոգնած էր· կը նմանէր այն ձիին, որ լեռն ի վեր ծանր բեռ մը կը հանէ, որ ծունկերուն վրայ կ'իյնայ և որ կը սպասէ խարազանի բիրտ հարուածէ մը։ Խարազանն այդ հարուածը՝ անոնք, կրկներեւոյթն էր գերմարդին, անոր՝ որ տէր է ուժի, երջանկութեան և ճշմարտութեան։ Աւանն աւանն, թանձր մառախուղ մը կը պարագրկէր չղացումները երիտասարդ ուսանողին, բայց գերմարդին լոյսը կը ցրուէր զանոնք և Սէրժ Բեթրովիչ յաւակօրէն կը տեսնէր իր կեանքը, իբր թէ ան նկարուած կամ պատմուած ըլլար ուրիշէ մը։ Ձչզրտապէս տրամաբանական և բաւերով բացատրուած մտածումներ չունէր, այլ տեսլեւոյթներ։

Կը տեսնէր մարդ մը՝ որ Սէրժ Բեթրովիչ կը կոչուէր, որուն համար իմաստ կար կեանքը երջանիկ կամ դառն՝ բայց խոր ու մարդկային կը դարձնէր, անմահական էր։ Անոր համար՝ կրօնք, բարոյական, պիտութիւն և արուեստ գոյութիւն չունէին։ Հաւատքին տակ, որ լեռնները կը հարթէ, իր մէջ ուրիշ բան գոյութիւն չունէր, բայց եթէ խառնիճաղանճութիւն մը՝ ուր կը թանձրանային տարօրինակ նախապաշարումներ՝ ձուլուած ունայնութեանը ծխական արարողականութիւններու, խառնչփոթած կարժառի մը թելերուն պէս։ Մտմտալը չէր՝ Աստուածը ժխտելու համար, ո՛չ ալ այնպէս զօրաւոր Անոր հաւատալու. ո՛չ մէկ բարոյական զգացում ունէր. չէր սիրեր մարդիկը, չէր կրնար ճաշակել գերադգն երջանկութիւնը, մնծագոյնը՝ որ գոյութիւն ունենայ աշխարհի վրայ,—իր ապագային համար աշխատելու և ինքզինքին նուիրուելու երջանկութիւնը։ Բայց չէր ալ կրնար զայն տալ։

Չէր կրնար երբեք մխրճիլ նմանին դէմ· պայքարելու խանդաղորդ հրճուանքին մէջ. չէր կրնար ունենալ երբեք դիւային հաճոյքը ընդունելու ինչ որ ամբողջ աշխարհ նուիրական կը նկատէ։ Չէր կրնար չատ բարձրը ելլալ, ո՛չ ալ իջնալ չատ վար։ կեանքին ու մարդոց համար, ձերբազերծելով օբէկտներէ և անոնց տեղ ինքզինքը հաչակելով, կամ

Թօթափելով ի՛նչ որ ամբոխին համար պարտականութիւն է և վախ։ Սէրժ Բելթրովիչ թերթերուն մէջ կը կարդար ոճրագործութիւններու, գողութիւններու և բռնաբարութիւններու պատմութիւններ, և, ամէն անգամ, կ'ըսէր ինքնիրեն. «Ես չպիտի կրնայի ընել ատիկա»։ Փողոցը, կը պատահէր մարդոց, լինած ընկերական ծռվին ամէնասխոր յատակը, և հո՛ն ալ կ'ըսէր ինքնիրեն. «Ես չպիտի կրնայի ադ տեղուանքը իյնալ»։ Երբեմն, կը լսէր խօսուիլը յանդուգն մարդոց վրայ, որոնք կը մեռնին կիրքի մը կամ սէրի համար, և կը խորհէր. «Ես չպիտի կրնայի ընել ատիկա»։ Եւ կը նախանձէր ամէնը, ոճրագործները լինչպէս յանդուգն մարդիկը, և Զարաթուսթրաի անողոք ու ճշմարիտ խօսքերը կը հնչէին ականջին մէջ. «Եթէ կեանքի մէջ չես յաջողեր, եթէ թունաւոր որդ մը կը կրծէ սիրտդ, գիտցիր որ մահուան մէջ պիտի յաջողիս»։

ԼԷՕՆԻՏ ԱՆԴՐԻՒՓ-ԷՒ

Ե. Ա.

«ՄԱՍԻՍ»Ի ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑՈՂ ՔԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՐՎԷՍՒ ՁԱՅՆԵԱԿԻՆ

Խորհրդաւոր ձեւերով, ինչո՞ւ ըսել, բարեկա՛մ,
Թէ արտիդ մէջ բիւր առնող ականն սերը խաղցրահամ,
Անբուժելի ցաւ մըն է, ու պետք էիր լռել դեռ
Եւ թէ ինչպէ՞ս խորհիլ որ Ան բան մըն ալ չէր գիտեր։

Չէիր կրնար անընդմար անցնիլ երբեմ, մտացի՛ր,
Քեզ մենաւոր կարծելու իրաւունք ալ չունէիր.
Երկրիս վրայ սիրողներ կ'ապրին յաճախ թափառյած
Անհամարձակ խնդրելու, եւ դեռ ոչինչ ըսացած։

Ամենուս մէջ Տէրն Աստուած սիրտ մը դրած է բարի
Եւ էն մաքուր հոգին իսկ անդուլ կ'ըղձայ, կը փարի
Իր նեւնեն բարձրացող սիրոյ ձայնին ոսկեղար.

Ան որ չաւեն իր ուխտին հաւատարիմ կը մնար
Իրմով լեցուն տողերդ կարդալէ վերջ յուզուեցաւ.
Հասկըցած էր հու միտքդ, բայց . . . չէր ըսեր Ան բնաւ։

ՏԻՐԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ԳԳՈՒԱՆՔԻ ՊԱՀ

Յայգերգները գիւղերին մէջ կը դողան,
Ու լուսանիւր բերերու պէս կ'երկարին.
Կը կոծկոծի՛ ձայնն բախտաւիկ ճոկանին.
Ջմեռայնի կէս-գիւղերն է մոգական։

Մեռամաոռէջ կ'իջնէ ծոզը երազին.
Կ'աղօտանայ լոյսն յամպարին դիւրական.
Գգուանքներու խօ՛լ պահն է-ատ տեղական,
Շերտուքիները դէպի համբոյր կը հալի՛ն . . . ։

ՀՐԱՆՏ ՆԱՋԱՐԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՊՈՒԼՏ ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ.-Յ.Գ.Մ.Ի

Հեղինակը և նկարիչ՝ մեծապես պերճախօս են, երաշխաւորներու համար արժէքը այն գործին, զոր Ալէքսիսի քերթողը լոյս տեսցուցած է Սագառեան տպարանէն։ Մրմրըեանի այս նոր հրատարակութիւնը կարեւոր վէմ մը կ'աւելցնէ պատուանդանին վրայ գրական այն շէնքին, զոր անդուլ յարատեւութիւնով և համբերատար աշխութիւններով բանասիրական պրպտումներու՝ կը կառուցանէ «Հին Օրեր»ու գրական կեանքին ու բարքերուն ուսումնասիրութեան ախրահար հմուտ դրագէտը, հակառակ, բարեբախտաբար, իր մեկ անմառանալի չարագէպ վճիռին.— «Գլուխ ողջ, թուղթս մեխիր»։ Ազէ՛կ ըրաւ Մրմրըեան չբռնելով իր այդ չարաբաստ ուխտը, որովհետեւ ինք չէ՛ մեր գրականութեան այն դէմքերէն, որոնց մնալը կամ չմնալը տարբերութիւն չընեն։ Մրմրըեան այն գրագէտներէն է, որոնց գրիչը իրենց դերը ունին գրականութեան մէջ, և պէտք մըն են մտաւորական գործունէութեան շարժումին։

Նախատուր Մխաեհաի՝ *գրական հրատարակութեան մը իր մանակի արժէքէն դուրս, կը ներկայանայ պլլպէս շահեկան բնոյթով մը, իբր հրատարակութիւն մը՝ թանկագին այն դերովը՝ որ կեանք կուտայ հին օրերու մոռցուած ու նոր սերունդին գրեթէ անծանօթ դէմքի մը։ Ու այդ գործին, առենով Արեւելքի մէջ հրատարակուած ըլլալը՝ բան մը չպակսեցներ իր արժէքէն, նախ անոր համար որ՝ մեծ յաւելուածներով, յարդարումներով կը վերարտադրուի, և երկրորդ որովհետեւ օրաթերթի վաղամեռ էջերը՝ ճակատագրապէս արդէն շատոնց մոռցուցած են յիշատակը, կեանքը ու գործը գրականութեան այդ կարեւոր աշխատաւորին։ Խաչատուր Միսաքեան, ուսումնասիրուած այն կուռ, ոսկեղինիկ ու ակադեմական լեզուով՝ որ Մրմրըեանը կը յատկանշէ, կը յայտնուի իր կեանքին բոլոր դրուագներով, բոլոր պայմաններ ովը այն միջավայրերուն, ուր ապրեցաւ, սկիզբէն մինչեւ իր վերջին օրերը։ Միսաքեանի վերկենդանացնողը, մեծ աշխատասիրութիւններով ու խղճամիտ պրպտումներով կազմած է անջատ ու կոքսուած դրուագները անոր կեանքին, մանրամասնուած թուականներու, անձերու, միջադէպերու և մանրավէպերու լրացուցիչ մեթերքներով, որոնց մէջէն ան կը յառնէ իր մոռցուած հողակոյտին ու անծանօթ անկիւնի մը կոքսուած աճիւններուն ետեւէն, իբր նշանաւոր դէմք մը ժամանակին գրականութեան մէջ, որ իր որոշ տեղը ունի հոն։ Այդ գործին մէջ Միսաքեան կը յայտնուի իբր գրագէտ մը, որ նշանակելի գործունէութիւն մը ունեցած է իր ժամանակին գրական շարժումին մէջ, միտքերը յուզած, հանրութեան համակրութեանը արժանացած, յարգուած, իբր բազմահմուտ գրագէտ, արդիւնաւոր դաստիարակ և իմաստասիրող միտք և ղարմանալի մարդ։ Ան ամբողջ սերունդ մը հետ խօսած է, մանկութեան անոր մտաւորական յուզումներուն, միտքերը ղեկղեցուցած իրմով, պղչքրած գրական համոզումներու, սկզբունքներու, դաւանանքներու համար, յաղթած, յաղթուած, փառքի ու համբաւի տիրացած, յարգուած, անարգուած, ապրած ու տառապած, և մեռած իբր մտաւորական գործունէութեան աշխատաւոր մը՝ որուն կեանքը ու անունը չկրնար մոռնալ ժամանակագրութիւնը։ Միսաքեանի կեանքէն երեւան կուգան թելադրիչ իրողութիւններ, որոնք խորհրդածել կուտան։ Անով կը վերակենդանանայ պատկերը այն անհետացած երանելի բարքերուն,— հիմակուան համար անսովոր,— ուր գրագէտը ամէնէն նախանձելի յարգանքներուն բարձրացուած անձը կը դառնար, ուր ան կը վայելէր հանրութեան պատկառանքը և ակնածանքը՝ իբր եղական անձնաւորութիւն մը՝ որուն ամէն մարդ երկիւղածութեան և յարգանքի բաժին մը կ'ընծայէր, զոր կը պաշտէր կէս թերափի մը պէս, խոր հիացումով և սքանչանքով անոր հմտութեանը, միտքի ղարգացումին ու «գիտ-*

նական»ութեանը վրայ, որուն հանդէպ հանրութեան իւրաքանչիւր անդամ պարտաւորութիւնք ու ընդհայատներութեան առանձին կերպ մը ունէր, և որուն չէր սակայն վարձատրել վաստակը ձեռքի տակէ նիւթական նուիրատուութիւններով, երբ դպրի թէ՝ հանրութեան ծառայութեանը անձնուիրօրէն իր կեանքը զոհած գրագէտը կը կարօտի նիւթական օժանդակութեան՝ իր կեանքի պէտքերուն համար։ Ու հին օրերու և լաքներու փոշիներուն տակէն հանուած այս դէմքին պատկերը, իր այս յատկանշական կողմերովը ա՛լ աւելի շահագրգռական կը դառնայ արդի օրերու մէջ, և կրկնապէս կը բարձրացնէ անոր ուսումնասիրութեանը նուիրուած գործին արժէքը գրականապէս։

Խաչատուր Պուէտը Մրմրեանի գործին մէջ ուսումնասիրուած է որպէս գիտական խղճմտութիւնով և վարպետի գրիչով մը, և իր կենագրութիւն՝ ոչի՛նչ ունի ան թերի. ընդհակառակը՝ մեծ գնահատութեան արժանի է գործը հեղինակին, որ անյայտ, կցկտուր ու անկապակից վաւերաթուղթերէ կազմած ու կերպարանուորած է կեանքին պատմութիւնը հին օրերու նշանաւոր դէմքի մը։ Ինչ որ միայն թերի կը մնայ այս գործին մէջ, —և գրականապէս նշանակելի թերի մըն է ագ՝ նմանօրինակ ծրագիրով ու ձգտումով գրական ուսումնասիրութեան մը մէջ,— Մխսքեանի գրականութեան ոգիին ու ձգտումին վերլուծումին պակասն է։ Այդ պրպտումը հիմնովին կը բացակայի գործին մէկ ծայրէն մեւսը, և դիրքը կը փակուի, առանց որ ընթերցողը տեղեակ բլլայ թէ՝ ի՛նչ եղած է դիրքը, ձգտումը, ոգին այն հեղինակին գրականութեան՝ որուն կեանքին մէջն է մնած, թէ ի՛նչ ազդեցութիւն ունեցած է ան ժամանակին գրական շարժումին մէջ, ի՛նչ հետքեր ձգած, ի՛նչ հակազդեցութիւններ գործած, օգտակա՞ր թէ վնասակար եղած, և ի՛նչ չափով։ Գրագէտ մը իր գործովը է անմահութեան և փառքի արժանի, և իրմէ մնացած այդ յիշատակն է որ տեղ մը կը յատկացնէ իրեն միւսքերու յինչպէս մատենագրութեան մէջ։ Կենագրական թուումներ, թուականներու դասակարգութիւն, մանրամասնութիւններ, կեանքի անցքեր, միջադէպեր, որչա՛փ ալ լիակատար ու վաւերական ըլլան և մեթոտիք կերպով ուսումնասիրուած ու ադուցուած, անրուժական են պատկերացնելու Մարգիս Գրագէտը, որ իր գործովը է կատարեալ ու ամբողջ։ Մեծապէս պիտի շահէր ու անհամեմատ կերպով աւելի պիտի արժէր Մրմրեանի նոր գործը, երբ այս ուղղութեան մէջ ալ իր գերը իրականացուցած բլլար, ինչպէս ուրիշ ամէն առաւելութեամբ։

Ինչպէս իր ամէն գործերուն մէջ, նոյնալ, ինքնատիպ, գրաւիչ ու սիրուն է Մրմրեանի ոճը, ոճ մը մաքուր աշխատասիրտի մը բոլոր հրապոյրներովը կիսուսուցանկարուած, որուն գրաբարը կը բերէ իր կորովի բառերուս, ուժեղ իմաստներուս պատուաստը, վարպետի ձեռքով վերահատուած։

Մանաւանդ թերիները, ոչի՛նչ կը պակասեցնեն ամբողջութեան արժէքին գիրքին, ինչպէս ոմին այն գրագէտին, որ գրիչէ վարպետ մըն է, և որուն գործերը մեր գրականութեան շէնքին լուրջ ու կարեւոր աստղեներ բլլալ կոչուած են, մանաւանդ դէռ անտիպ մնացորդները, և անոնց մէ ծերպէնցի վրայ աստւար, հայկական ուսումնասիրութիւնը, զոր տեսնելով կարելի չէ չլեցուիլ հիացումով ու զմայլանքով։

Մ՛ի պիտի բլլար գրականութեան սերմը խանդավառ այն հաղուադիւտ գրամտաշտ ձեռքը՝ որ ուղէր այդ գործերուն հեղինակին բազմավաստակ ու յոգնաջան աշխատութիւններէն եաքը՝ իրեն չձգե՛լ նաև անոնց հրատարակութեա՛ն ալ նիւթական դժուարութիւնները ու յոգնութիւնները։

Ե. Ա.

ՅԱԿՈԲ ՕՍԿԱՆ

Դէմք մըն ալ կ'անհետանայ մտաւորական աշխարհի գործիչներէն, մահուամբ Յակոբ Ոսկանի, այն ծերունի ուսուցիչը, որ ամբողջ սերունդ մը տեսած է, իր դասախօսական ասպարէզին մէջ, զբաղելով մտաւորական մշակումի գործով անհատներու։ Այս օրուան սերունդին մեծ մասը կը ճանչնայ զինքը, եւ անուշ յիշատակ մը կը պահէ իրմէ, իբր ուսուցիչ մը՝ որ միտքի կրթութեան հետ, հոգիի կրթութեան հոգն ալ ունի։ Բազմաշխատ, արդիւնաւոր, ժրաջան ու կոչումին գիտակցօրէն նուիրուած այս կրթութեան մշակը՝ եղած է նաեւ գրականութեան աշխատաւոր մը, յաջող բանաստեղծ մը, որ գողտրիկ էջեր կը ձողոյ, սիրուն ինքնատպութեամբ մը օժտուած։ Հեղինակն է ինք սրամիտ, իմաստալից առակներու, որոնք յանկուցիչ յղացումի մը եւ ճարտար արուեստի մը դրոշմը կը կրեն, եւ որոնցմէ յիշատակ մը ունի ամէն մարդ միտքին մէջ։ Իր բանաստեղծութիւնները՝ աշխարհը ճանչցած փոքր միտքի մը շեշտը ունին եւ ընդհանրապէս կը մարմնացնեն դասախարակիչ դեր մը։ Հետեւեալ սիրուն նմուշը կրնայ գաղափար մը տալ իր բերողական ընթացք արուեստին վրայ.—

ՍԻՐՈՑ ԲՈՅՆԸ

Ազատնիի Թեւերով
Սէրն երկինքէն վար իջաւ
Իրեն կայան փնտռելով՝
Առաին անդին շատ թռաւ։
Եւ վերջապէս ապահով՝
Մօր սրտին մէջ բոյն դրաւ։

Յակոբ Ոսկան առեն մը մեր «Օրացոյցներու բանաստեղծ»ն էր, եւ շարունակաբար երկար տարիներ զարդարած է ժողովրդական այդ գրքոյկները, որոնք կը բացուէին իր մէկ սիրուն բանաստեղծութիւնով։ Հմուտ Ֆրանսերէնի, իտալերէնի ու հայերէնի, իր գրականութեան մէջ ծուլած է ճաշակը երեք լեզուներու արուեստներուն, յաջող արտադրութիւններով, մինչեւ իսկ իր ծերունի օրերուն մէջ չկորնցնելով հրապոյրը ու կորովը իր գրիչին։

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՆԻՆ

Ստացանք ծանօթ երգահան Յ. Մինասեանի 41րդ երաժշտական հրատարակութիւնը՝ Cadrille Nouveauté, պաշտակի համար, կտոր մը՝ կազմուած արդի ամէնէն համբաւաւոր եղանակներուն մօտիկներուն վրայ, իր այս հանգամանքը՝ միացած հեղինակին կարող արուեստագիտութեան, համբաւին, տարակոյս չկայ թէ չեմ ընդունելութեան մը պիտի արժանացնեն Մինասեանի նոր գործը։ Մինասեան մեր մէջ այն արուեստագէտն է՝ որ միշտ երաժշտական եղանդուն գործունէութեան մը մէջ կը պահէ ինքզինքը, նոյնչափ համակրելի ու կարող իր մէկ պաշտօնակիցին՝ Ստեփան Բաբելեանի հետ, որ վերջերս երաժշտական երկու կտորներով այժմէական իր համբաւը, իր Plaisir d'Printemps-ով Թէոդիկի «Տարեցոյց»ին մէջ եւ Nouvel An-ով «Հանրագիտակ»ի Բազմաւիպ Թիւին մէջ։

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Ա. (Ներուս)։ — *Հնանալի, անլուր* toupet *մը ունենալու էք։ Նախ կ'աղաչէք որ ձեր երկու ոտանաւորները հրատարակենք, յետոյ կ'առաջարկէք որ զանոնք պարունակող թիւը ձեզի ղրկուի «շաբաթական արժէքը» մեր ձեռքը հասցնելու համար։ Բայց ինչ է ձեր գործը. անյանգ, անկապակից, միամիտ տողերու շարք մը, զուրկ գրական գիւտի մը ու բացառութիւններու հրապոյրէն։ Եթէ «երիտասարդ բացեզ կեանքերնուդ բարակ թելը փչէ՞ իւր՝ օրհասի շունչը վերջին», մի՛ ցաւիր, վրանիդ լացող մը կը գտնէք անշուշտ։ Զէ՞ր լսած որ հինակ սոխակը երգելուն դարը անցեր է։ Բայց ամէնէն առաջ չանացէք հայերէն աշխարհաբար ոտվիլ, խառնափնդոյ ոչ էլլի, ոչ իւրեբու, ո՛հերու տպեղ և անպատշաճ գործածումին։ Թերեւս պատուական ուսուցիչ մըն էք, սակայն բանաստեղծութիւնը ձեր ձեռքերուն տակ փետրաուած . . . աքլոր մը դարձեր է։* **Մ.**

Թիւ 6—7 Մասիսի մէջ Ծննդեանցներ եւ Նեռներ յօդուածում՝ էջ 119 տող 30 բէնե կարդալ բեւ։

Կարդալ կողքերուն շահեկան էջերը։

Կը հրատարակենք Աբասաչէս Յարութիւնեանի հետեւեալ երկտողը՝ առիթը տալու համար արթագրելու իր կարեւոր մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ մեր մէջ բաղդովին նոր նիւթի մը վրայ։

ԿԱՐԿՏԱՆ

Յետամնաց կարկտան մը՝ հանրային հաւաքոյթի մը մէջ։ Ասկէց աւելի դառն ու զարհուրելի բան կա՞յ արդեօք։ Կը կարծէիր Թէ ամէնէն մաքուր եւ ամէնէն նոր զգեստներդ հագած պիտի ներկայանայիր հիւրասիրին մէջ։ Եւ ահա կը տեսնես որ՝ վերարկուդ կամ շապիկդ պատռած են ամէնէն անդարմանելի կերպով։

Արդ, Նշան-Պապիկեան 1907ի Տարեցոյցին մէջ՝ վերարկուս ամենէն կերպով պատռած վիճակի մը մէջ կը ներկայացնէ զիս գրաշարներու[*] անգութ անհոգութիւնը։ Եւ հիմա պէտք է որ կարկտե՞մ։ Բայց շատ տխուր է ատ, վասն զի կարկտանը որքա՜ն ալ խղճամիտ ըլլայ, անդարմանելի է վէրքը։

Բայց քանի որ Փաֆիի խմբագիրը մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայած ըլլալ կը Թուի graphologique փորձերուս, կը յուսամ Թէ պիտի շահագրգռէ նաեւ իր բանիմաց ընթերցողները այս դաշտն, յետամնաց՝ այլ գրեթէ անհրաժեշտ կարկտանով։

Արդ, իմ գրուածներուս մասին լուրջ ու բարեացակամ հետաքրքրութիւն ունեցող ընթերցողներէն կը խնդրեմ որ՝ հետեւեալ կերպով արթագրեն Նշան-Պապիկեան 1907ի Տարեցոյցին մէջ հրատարակած էջերուս մէջ աշշանակը ընող սա խուժդուժ վրիպակները։

	Սխալ	Ուղիղ
էջ 92, տող 7.	«Ցոյժ բարեկարգ եւ յոյժ շնորհալի երեւակայութիւն մը, (écriture anguleuse ordonnée» եւլն.:	«Ցոյժ բարեկարգ եւ յոյժ շնորհալի երեւակայութիւն մը, (écriture gracieuse, modérement mouvementée)»
» 92, » 8.	«...Դէպի չնչին մանրամասնութիւնը որ կը սարսռալի» եւլն.	«Մեծ ու մանրախիղճ նախանձախնդրութիւն մը (écriture anguleuse, ordonnée, ponctuation soignée) դէպի չնչին մանրամասնութիւնը՝ որ կը խռովի»
» 93, » 21.	իրականութիւն մը,	էերականութիւն մը
» 94, » 14.	այրօրէն	ցրտօրէն
» 94, » 15.	détenteur	détracteur
» 94, » 20.	ներհնակուած,	ներհնակաւոր
» 94, » 23.	եփուն	նկուն
» 95, » 32.	վեներոսութիւն կապածներու մեքամաղձութեան խորհ մը.	վեներոսութեան, կապածի ու մելամաղձութեան խորհ մը:
» 97, » 12.	ուղղագրական	գեղագրական
» 98, » 18.	տեսական	տիրական
» 98, » 32.	կը նպի	կը ցէ
» 99, » 3.	շաղփաղփուն	զաղփաղփուն
» 99, » 6.	պարագնելու՝	պարագծելու
» 99, » 8.	հեմարոտութիւնը	հեմարռնութեան
» 100, » 14.	հոգւոյն	հանգոյն
» 100, » 17.	անապահովութիւններէն	այն անապահովութիւններէն
» 100, » 20.	եւ իբր իմացականութիւն	—իբր զգացողութիւն եւ իբր իմացականութիւն
» 101, » 27,	patente	pateuse

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

[*] **Որ եւ է հրատարակութեան մէջ՝ վրէպի մը վերջնական պատասխանատուութիւնը միշտ արթագրիչինն է։** Խմբ.

Հիմնադիր. Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ: Առօնատէր. ՏՕՒՔ. Ե. ՄԱՍԻՍ: Տպ. Ց. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿՈՉ ՄԸ Վ.Ա.Թ.Ա.Ր.Ա.Ն.Ն.Ե.Ր.Ո.Ւ Վ.Ա.Ր.Ի.Զ.Ն.Ե.Ր.Ո.Ւ.Ն

*Մամուլ ու Դպրոց՝ դէմ ու կոչումի միեւնոյն պիծին վրայ կը դանուին։ Այս սերտ զուգորդակցութիւնն մէջ, լոյսաւոր օժանդակութիւն մը իրագործած ըլլալու փափաքով, Մասիս կուզ մը կ'ընէ դատաւոր Թէ Պալեայ բոլոր Հայ վարժարաններու տեսուչներուն, առաջարկելով անոնց որ՝ ներքագրեալ հաղորդին իրենց դպրոց։ չորքանիներու, (եռամսեայ, ամսեայ, վերջամսեայ կամ տարեկան) մէջ իրենց վարժարաններուն ուսանողութեան իրագործութիւնը գատարանի առաջին հարկի ուսանողներու անունները, որոնք պիտի հրատարակուին Մասիսի մէջ, քաջալերութեան համար դպրոցի տաներուն, և հրատարակային այդ յայտարարութեամբ՝ գրգիռ մը ըլլալու համար միւս ուսանողներուն՝ ձգտելու ուսանողական առաջադիմութեան։ Վստահ ենք թէ հաճոյքով պիտի ողջունուի Մասիսի այդ ձեռնարկը վարժարանի վարիչներու կողմէ, և իր նորութեամբը, օգտակարութեամբը հետզհետէ ընդունելութեան մը պիտի արժանանայ, և տեսուչներ պիտի փութան օգտուիլ գործնական օգտին համար Մասիսի ծրագրած այս առաջարկէն ու քայլափակ գոհացուցիչ նկատուին։

Ծանօթ. — Մասիսի մէջ պիտի հրատարակուին գատաւորներէ և Պալիսէ գրկուած անգլերէնութիւններ ու թղթակցութիւններ՝ կրթական, եկեղեցական և գրական կեանքին շուրջը, ինչպէս քննադատական գրական նկատողութիւններ՝ երբ ըլլան անկողմնակալ, ճշմարիտ ու վաւերական։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՍՐՔԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Ձեր բաժանորդագինը. Տեառք. — Կիրակոս Մալխասեան, Սրբուհի Գարակէօզեան, Տօքթ. Յակիկ Փափազեան, Յարութիւն Պասմաճեան, Տիգրան Մանուկեան, Սերուխէ Պօյաճեան, Սիմոն Այվազեանցեան, Գաբրիէլ Խանճեան, Գրատուն Սուքիասեան Գալէնտի, Սահակ Երիցեանց, Գրիգոր Յակոբեանց, Լեւոն Ադամալեանեան, Յակիկ Սիմեոնեան, Հայրապետ Ժամկոչեան, Տիգրան Եղբիճեան, Օհանիկ Սարըեան, Գրիգոր Կէօլճիկեան, Ռ. Ծերուճեան, Ե. Պասմաճեան, Մ. Խալիլեան, Տօքթ. Գ. Սահլեան, Լեւոն Կիւմիւշեան և Տիգրէս վրդ. Մարդարեան։ — Օհանիկ Էֆ. Թաշճեան տարեան մը Մասիս նուիրած է Գալֆաեան Որբանոցին։ Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք այս նուէրը և խորհուրդը կը սկսինք գրկել թիւ 1էն։

Հեղինակներուն. — *Պէտք է երկու օրինակ գրկուին խմբագրութեանս՝ այն հրատարակութիւնները՝ որոնց ծանուցումը կ'ուզուի Մասիսի մէջ։*

Քաջալերուած Մասիսի գատաւոր ընդունելութենէն, և նոր գոհացութեամբ մը ուզելի՝ գիւրամատչելի ընծայած ըլլալու համար զայն ամէն գատակարգի ընթերցողներու՝ ձեռքէ վաճառումի գինը վերածած ենք 40 փարայի։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Or. Նուարդ Մամիկոնեան և Տիար

Աւետիս Կիւլպենկեան՝ նշանուած, Բերա Մամիկոնեան և Արթինօֆ ընտանիքներու ընակարանին մէջ։

Օր. Մարի Թեոսեեան և Տիար Աբրահամ Կիւլպենկեան՝ նշանուած, Սան-Սթեֆանօ, Տիար Մարտիրոս Թէօսէեանի ընակարանին մէջ։

ՄԱՀԵՐ. — Այրի Տիկին Հանի Կասարիճե Եհկենեան։ Յուղարկ. կէսիկ-Բաչայի-եկեղեցի, Թաղամ Պալըգլը Ադգ. գերեզմանատուն։ — Միհան էֆ. Խորոզեան։ Յուղարկ. Մայր Եկեղ. Թաղամ Պալըգլը Ադգ. գերեզմանատուն։ — Տիկին Տիւռնի Ալիֆ։ Յուղարկ. Պէօյլու-Տէրէ Ս. Պօղոս Եկեղ.։ — Տիգրան Վարժապետեան (Մուշ) (թղթակից «Արեւելք»ի)։

Ձեռքի, ոտքի ու ոտքի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին։

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որպէսզի լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ դէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեան եւ տարտամի պատճառ մըն է։

Բոլոր այնպարտ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՆ ԿԱՅՍ. ՊԱՌԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

մեքենան լաւագոյնն է. այս մեքենան ամէնէն աւելի կատարելագործուածը, հասանելը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բոլանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն օր Սինկէրի մեքենանները կը գնէ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ՝

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

ԱՆԱՍԹԱՍ	1. Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէյի դէմ.
ԳԵՐԱՍ	1. Սինկէր խանն, Թիւնէլին ետեւը. 2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.
ՊՈՒԼԱՍ	1. Սուլթան Համամ. 2. Սուլթանպէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ. 13.
ՍԿՈՒՏԱՐ	Զարչը Պօյու, Թ. 120.

Դասերը եւ ճարտարութիւնները ձրի.

կատարեալ երաշխաւորութիւն։

Մասնաճիւղեր գաւառներու բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Սինկէրի Ընկերութեան կեդրոն վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ Փողոց, Թիւ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը։

(7—10)

ԱՐԵՒԵԼՔ *Օրաթերթ ազգային, դրական և քաղաքական։ — Բաժանորդագրութիւն՝ տարեկան՝ Կ. Պոլսոյ համար 80 դրչ. գաւառներու համար 108 դրչ. և օտար երկիրներու համար 35 ֆր։ Հասցէ՝ Դալաթիա, Բամպասօ փողոց։ ԱՐԵՒԵԼՔ հրապարակ կ'ելլէ ամէն օր, կէս օրին, խնամեալ բովանդակութեամբ, ընտիր յօդուածներով, թարմ լուրերով ու տնտեսական տեղեկութիւններով։*

Հանգուցեալ Կարապետ Էֆ. Իւթիւճեանի թողուածոյ հետեւեալ հետաքրքրական դիրքերը կը ծախուին բոլոր հայ դրավաճառներու քով. կեդրոնատեղի Աշճեան դրատուն։

Ընտանեկան Գաղանիքներ 3 հատոր	15	*դրչ.*
Արուարձանին Տզան 3 հատոր	15	*դրչ.*
Հանրակառքին Ոճիրը	5	*դրչ.*
Սմուննութիւնք Բարիզու	5	*դրչ.*
Քաղաքական Տնտեսութիւն. Ժողէֆ Կառնիէ	5	*դրչ.*

ՌՕՍԻԱ — ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

1881 մարտ 20ի կայս. Ուքազով արտօնուած։

Կեդրոնատեղին Բեղերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնքը։

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի։

ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ, ինչպէս նաև ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ կատարուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666	*ֆրք.*
Երաշխաւորութեան դումար աւելի քան	149,852,000	»
Ընկերութեան ապահովագրուողներուն վճարուած դրամագլուխ և վնասներու համապատասխան	355,840,000	»
1903 տարուան մէջ գանձուած ապահովագրին և տոկոս	64,553,800	»

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վոյվոտա, Դալաթիա։ (7–10)

ՄԱՍԻՍԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլսի և գաւառներու համար տարեկան 60 ղրշ.։
Արտասահմանի » » 14 ֆրանք։
Թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ։

Բաժանորդները իրաւունք ունին առանձին մեր պարզեւներէն ձրիաբար երկու դիրք, իրենց ընտրանքին համեմատ, թղթատարութեան ծախքն ալ մեր վրայ։

Մասիսի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս կանխիկ է։
Չգրառուած ձեռագիրները կամ չեն դարձուիր։
Նամակ կամ որեւէ գրութիւն ուղղել Խմբագրութեան հասցէին.—

در علیه باب عالی غزتهسی « مسیس » نومرو ۵۲ ده مدیریه

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՍԻՍ»Ի

Պապը-Ալի Ջաւսէսի, թիւ 52. Կ. ՊՈԼԻՍ

Rédaction de la Revue „MASSIS“

Avenue de la Sublime Porte, No. 52.

CONSTANTINOPLE

3-Ի ՕՍՄ. ՈՍԿԻԻ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

Հաստատած ենք գաւառական գործակալներու միջեւ, զոր կրնայ չահիլ ո՛ր եւէ փութաջան գործակալ։ Այն անձը կամ գործակալը, որ մինչեւ Փետրուարի վերջը ամէնէն բարձր թիւով բաժանորդը կը գտնէ, և ամբողջովին կը հասցնէ մեզ բաժանորդագինը, կը տանայ 3 Օսմ. ոսկի։ 30է վար թիւ մը չընդունուիր այս մրցումին համար։ Այս բաժանորդներէն ամէնէն ալ իրաւունք ունին տանելու մեր պարգեւները ձրիաբար (տես պարգեւատուր բաժանորդագրութիւն)։ Ո՛ր եւէ գաւառացնակ անձ կրնայ չահիլ այս պարգեւը։ Պէտք չկայ տալու 30 բաժանորդին լրանալուն՝ որպէսզի գործակալ մը զանո՛ր ամբողջովին ղրկէ համապատասխան։ Կրնայ պարբերաբար ղրկել իր բաժանորդները, յիշելով միշտ իր անունը, և երբ մեր տոմարին մէջ լրանայ 30 թիւը՝ անմիջապէս կը տանայ 3 Օսմ. ոսկին։ Մրցանակը չահողին անունը՝ քնակատեղին ու գիրը՝ պիտի ծանուցնենք Մասիսի մէջ։ Մեկէ աւելի 30 թիւը տղմտողներ՝ ամէնքն ալ պիտի տանին նոյն պարգեւը։ Մրցանակին գումարը կը բարձրանայ 4 ոսկիի՝ երբ գործակալ մը կ'ընդգրկէ 40 թիւը, և 5 ոսկիի՝ երբ 50 ըլլայ թիւը։ Եւ չարունակաբար։ Սահմանը ընդարձակ է։ Օ՛ն, ուրեմն, դէպի ամէնէն բարձր թիւը։